

ART PEDAGOGIKANING ZAMONAVIY PARADIGMALARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI: CHUQUR NAZARIY TAHLIL

Ayubova Shoxsanam

Namangan davlat pedagogika instituti

Tasviriy san’at mutaxassisligi 1-bosqich magistranti

Email: ayubovashohsanam2004@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada art pedagogikaning zamonaviy paradigmalari chuqur nazariy tahlil asosida o‘rganiladi. Unda san’at orqali shaxs rivoji, ijodiy tafakkurning shakllanishi va estetik ongning takomillashuvi falsafiy-pedagogik nuqtai nazardan yoritiladi. Shuningdek, art pedagogikaning postmodern ta’lim tizimidagi o‘rni, uning innovatsion rivojlanish yo‘nalishlari hamda istiqbollari tahlil etiladi.

Kalit so‘zlar: art pedagogika, estetik ong, ijodiy tafakkur, pedagogik paradigma, integratsiya, innovatsiya

Kirish. Zamonaviy ta’lim falsafasida shaxsni rivojlantirishga qaratilgan yondashuvlar tubdan yangilanib, an’anaviy bilim berishga asoslangan modeldan bosqichma-bosqich voz kechilib, uning o‘rnini shaxsning ichki salohiyatini ochishga yo‘naltirilgan kreativ, kompetensiyaviy va integrativ yondashuvlar egallamoqda. Bugungi kunda ta’lim jarayoni faqat bilim, ko‘nikma va malakalarni uzatish bilan cheklanib qolmay, balki o‘quvchining mustaqil fikrlashi, ijodiy tafakkuri, emotsional-intellektual rivoji hamda shaxsiy pozitsiyasini shakllantirishga xizmat qiluvchi murakkab ijtimoiy-madaniy tizim sifatida talqin etilmoqda. Shu nuqtai nazardan, art pedagogika zamonaviy pedagogika fanining muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida tobora dolzarblik kasb etmoqda. U nafaqat ta’lim jarayonini san’at vositalari bilan boyituvchi metodik tizim, balki insonning estetik ongini rivojlantirish, uning ichki dunyosini anglash va ijodiy salohiyatini ro‘yobga chiqarishga xizmat qiluvchi mustaqil ilmiy-pedagogik paradigma sifatida shakllanib bormoqda. Art pedagogika orqali ta’lim jarayoniga emotsional rang-baranglik, obrazli tafakkur va individual yondashuv olib kirilib, bu esa o‘quvchilarning bilimni chuqurroq va barqarorroq o‘zlashtirishiga zamin yaratadi. Postindustrial va axborotlashgan jamiyat sharoitida inson kapitali rivojlanishning asosiy omiliga aylanib bormoqda. Ayniqsa, kreativ fikrlash, innovatsion yondashuv, estetik tafakkur va moslashuvchanlik kabi kompetensiyalar zamonaviy mehnat bozorida yuqori baholanmoqda. Bu esa ta’lim tizimidan nafaqat bilimli, balki ijodiy fikrlaydigan, yangi g‘oyalarni ilgari sura oladigan va murakkab muammolarni noan’anaviy usullar bilan hal eta oladigan shaxslarni tayyorlashni talab etadi. Aynan art pedagogika ushbu vazifalarni samarali amalga oshirish

imkonini beruvchi vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Bundan tashqari, globallashuv jarayonlari va madaniyatlararo aloqalarning kengayishi sharoitida shaxsning estetik madaniyatini rivojlantirish, uning milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg‘un holda qabul qilishi muhim ahamiyat kasb etadi. San‘at esa bu jarayonda universal til vazifasini bajarib, turli madaniyatlar o‘rtasida muloqot va o‘zaro tushunishni ta‘minlaydi. Shu bois san‘at vositalari orqali ta‘limni tashkil etish nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy-madaniy zarurat sifatida ham namoyon bo‘lmoqda. Natijada, art pedagogikaning nazariy va amaliy asoslarini chuqur o‘rganish, uning zamonaviy ta‘lim tizimidagi o‘rnini aniqlash hamda rivojlanish istiqbollarini belgilash ilmiy tadqiqotlarning muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Art pedagogikaning falsafiy-metodologik asoslari. Art pedagogika o‘z mohiyatiga ko‘ra bir necha ilmiy yo‘nalishlar kesishgan nuqtada shakllanadi:

1. Gnoseologik asos. San‘at orqali bilish jarayoni irratsional va intuitiv komponentlarni ham o‘z ichiga oladi. Bu esa an‘anaviy ratsional bilim olishdan farqli ravishda, obrazli tafakkur va hissiy idrokni rivojlantiradi.

2. Aksiologik yondashuv. Art pedagogika qadriyatlar tizimini shakllantirishga xizmat qiladi. San‘at orqali inson ezgulik, go‘zallik va haqiqat tushunchalarini anglaydi.

3. Antropologik yondashuv. Bu yondashuvga ko‘ra, inson ijodkor mavjudot sifatida qaraladi. Art pedagogika aynan shu ijodiy mohiyatni rivojlantirishga qaratilgan.

4. Madaniy yondashuv. San‘at madaniyatning asosiy elementi bo‘lib, u orqali shaxs ijtimoiy tajribani o‘zlashtiradi va o‘zini identifikatsiya qiladi.

Zamonaviy pedagogik paradigmalarda art pedagogika - Zamonaviy ta‘lim nazariyasida art pedagogika quyidagi paradigmalarda namoyon bo‘ladi:

Postmodern paradigm - Postmodernizm ta‘limda ko‘pvariantlilik, subyektivlik va interpretatsiya erkinligini ilgari suradi. Art pedagogika aynan shu xususiyatlarga mos keladi, chunki san‘atda yagona to‘g‘ri javob mavjud emas.

Konstruktivistik paradigm - Bu yondashuvga ko‘ra, bilim o‘quvchi tomonidan mustaqil ravishda “quriladi”. San‘at esa bu jarayonda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Kompetensiyaviy paradigma - Art pedagogika orqali nafaqat bilim, balki kompetensiyalar — kreativlik, kommunikativlik, hamkorlik kabi ko‘nikmalar shakllanadi.

Transdisiplinar paradigm- San‘at turli fanlarni birlashtiruvchi vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Bu esa kompleks va tizimli fikrlashni rivojlantiradi.

Ijodiy tafakkur va estetik ongning shakllanish mexanizmlari. Art pedagogikaning markazida ijodiy tafakkur turadi. U quyidagi bosqichlarda shakllanadi: muammoni sezish; g‘oyalarni generatsiya qilish; badiiy ifoda;

refleksiya va baholash. Estetik ong esa insonning go‘zallikni idrok etish, baholash va yaratish qobiliyatini ifodalaydi. Bu jarayon hissiy va intellektual komponentlarning uyg‘unligi asosida kechadi.

Raqamli transformatsiya sharoitida art pedagogika. Zamonaviy bosqichda art pedagogika raqamli texnologiyalar bilan uyg‘unlashmoqda: virtual va kengaytirilgan reallik (VR/AR); raqamli san’at (digital art); multimedia platformalar; sun’iy intellekt asosida ijodiy vositalar.

Bu jarayon “raqamli estetika” tushunchasini yuzaga keltirib, san’atni idrok etish va yaratishning yangi shakllarini taqdim etmoqda.

Muammolar va ilmiy bahsli masalalar. Chuqur tahlil shuni ko‘rsatadiki, art pedagogika rivojida quyidagi muammolar mavjud: nazariy asoslarning yagona tizimga solinmaganligi; metodik yondashuvlarning fragmentarligi; o‘qituvchilarning yetarli tayyorgarlikka ega emasligi; san’at va ta’lim integratsiyasidagi institutsional to‘siqlar.

Rivojlanish istiqbollari (ilmiy prognoz). Kelajakda art pedagogika quyidagi yo‘nalishlarda rivojlanadi: neyropedagogika bilan integratsiya; kreativ iqtisodiyot bilan bog‘liqlik; STEAM ta’lim modelida keng qo‘llanish; individual ta’lim trayektoriyalarini ishlab chiqish.

Xulosa. Art pedagogika zamonaviy ta’lim paradigmasining muhim tarkibiy qismi sifatida insonning ijodiy va estetik rivojlanishini ta’minlaydi. Uning nazariy asoslarini chuqurlashtirish va amaliyotga keng joriy etish kelajak ta’lim tizimining samaradorligini oshirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Dewey J. Art as Experience. – 1934.
2. Eisner E. The Arts and the Creation of Mind. – 2002.
3. Gardner H. Frames of Mind. – 1983.
4. Vygotsky L.S. Imagination and Creativity in Childhood.
5. Arnheim R. Art and Visual Perception.
6. Csikszentmihalyi M. Creativity: Flow and the Psychology of Discovery.
7. UNESCO. Arts Education Framework.
8. O‘zbekiston Respublikasi ta’limga oid me’yoriy hujjatlar.
9. Ganiev, A., Ahmedov, D. S. U., Boltaboyev, A. K. U., & Turamov, M. R. U. (2026, February). Cognitive load theory and AI integration: Optimizing educational technology for enhanced learning outcomes. In *AIP Conference Proceedings* (Vol. 3393, No. 1, p. 060053). AIP Publishing LLC.
10. Inamova, Zarnigor Zafar-qizi, and Shirinoy Tursunali-qizi Ismatullayeva. "DEVELOPING ENGINEERING DESIGN SKILLS IN STUDENTS." *Altum International Conference Platform*. No. 1. 2026.
11. Hasanboy o‘g‘li, B. A. Methods Of Using Modern Technologies Of Teaching In Primary Schools. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(12), 960-963.

12. Boltaboyev, A. X. (2025). Umumta'lim maktablarining boshlang 'ich sinf o 'quvchilarini tasviri san'atga o 'rgatishning maqsadi va mazmuni. *Namangan Davlat Pedagogika Instituti: Ta'lim va Taraqqiyot ilmiy-uslubiy jurnali*, 6, 50-55.
13. Boltaboyev, A. X., & Xaydarova, M. K. (2026). Kompyuter dizayn orqali maktab o 'quvchilarining estetik tafakkurini rivojlantirish. *Zamonaviy san'at va gumanitar fanlar bo 'yicha Yevropa sharhi*, 2(1), 42-44.
14. Boltaboyev, A. X. (2026). *Academic Research in Modern Science. International Scientific-Online Conference*, 3 (8), 140–146.
15. Boltaboev, A. K., & Abdirasilov, S. F. (2023). METHODOLOGICAL BASIS OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL-PEDAGOGICAL COMPETENCE IN STUDENTS BY MAKING PENCIL DRAWINGS AND DRAFTS. *Экономика и социум*, (3-2 (106)), 57-60.
16. Boltaboyev, A. (2023, December). BO 'LAJAK O 'QITUVCHINING KASBIY-PEDAGOGIK IJODKORLIGINI RIVOJLANTIRISH SHART-SHAROITLARI. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE on the topic: "Priority areas for ensuring the continuity of fine art education: problems and solutions"* (Vol. 1, No. 01).
17. Babur, N., Muazzam, N., & Shahrizoda, A. (2024). THE UNIQUENESS OF WORKING WITH GEOMETRIC OBJECTS IN PENCIL DRAWING CLASSES. *Western European Journal of Linguistics and Education*, 2(2), 62-66.
18. Бобур, А. Ў. Н. (2022). Тасвирий санъат асарларини яратишда композиция қонунларининг илмий асосларидан фойдаланиш. *Science and Education*, 3(2), 1087-1095.
19. O'G'Li, B. A. A. (2024). Talabalarning figurali kompozitsiya ishlashda naturadan qarab ishlashning ahamiyati. *Science and Education*, 5(12), 229-232.
20. O'G'Li, B. A. A., Lutfullayeva, S. N. Q., & Olimjonova, O. J. Q. (2024). Rangtasvirda kompozitsiya ishlashning qonun-qoidalari, uslublarini o 'rganishning nazariy va amaliy asoslari. *Science and Education*, 5(12), 214-218.
21. Nabiyeu, B. (2022). Natiurmort kompozitsiyasini tuzish va tasvirlashda bosqichlar asosida ishlashning ahamiyati. *Academic research in educational sciences*, 3(12), 334-338.
22. Oktyabrov, M. A. O. G. L., & Abdug'Ani-O'G'Li, B. (2026). Chizmachilik darslarida tutashmalarni formulaviy va vizualmnemonik yondashuv asosida o 'rgatish metodikasi. *Science and Education*, 7(2), 409-416.
23. Ro'zimamatova, S. I. Q. (2026, March). MODERN COMPOSITIONAL AND COLOR SOLUTIONS IN CREATING STILL LIFE COMPOSITIONS IN WATERCOLOR. In *Altum International Conference Platform* (No. 2, pp. 4-9).
24. Abdug'Ani-O'G'Li, B. (2026). Innovative methods for revealing students' individual abilities in painting classes. *Science and Education*, 7(3), 349-353.
25. Komoldinov, S., & Sattarov, F. (2024). Ijodiy asar yaratish bo 'yicha metodik tavsiyalar. *Scientific-theoretical journal of International education research*, 2(1), 42-46.
26. Sattarov, F. (2024). SCIENTIFIC-THEORETICAL FOUNDATIONS OF LEARNING THE RULES OF COMPOSITION AND DEPICTION IN PAINTING. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(10), 379-382.
27. Sattarov, F. I. (2024). Techniques and Methods of Creating Fine Art Works. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education*, 2(3), 269-271.

28. Sattarov, F. I., & Rahimjonova, N. B. Q. (2026, February). THE PROCESS OF WORKING ON COMPOSITION IN PAINTING LESSONS. In *Altum International Conference Platform* (No. 1, pp. 17-20).
29. Sattarov, F. I., & Usmanova, X. N. Q. (2026). Teaching the subject of composition in specialized art schools. *Science and Education*, 7(2), 386-389.
30. Sattarov, F. I., & Lutfullayeva, S. N. Q. (2026). The influence of interactive methods on the development of compositional thinking in painting lessons. *Science and Education*, 7(2), 356-360.
31. Islomovich, S. F. QALAMTASVIR MASHG „ULOTLARIDA TALABALARNI KOMPOZISIYA OID BILIM VA MALAKALARINI RIVOJLANTIRISH.
32. Tadjibayev, A. B., & Abdurashidova, U. D. Q. (2026, January). THE PRACTICAL SIGNIFICANCE OF TEACHING TECHNICAL DRAWING AND GEOGRAPHY ON AN INTEGRATIVE BASIS. In *Claritas Conference Platform* (No. 1, pp. 64-68).
33. Tokhtaeva, Z., Salomov, B., Tadjibaev, A., Urinov, S., Chulieva, G., & Tueva, E. (2025, September). Optical systems in UAVs for sustainable development of precision agriculture. In *Optical and Computational Technologies for Measurements and Industrial Applications (OptiComp 2025)* (Vol. 13803, pp. 82-90). SPIE.
34. Tadjibayev, A. (2025). YAGONA GRAFIKAVIY TEXNOLOGIYANI AMALIYOTGA JORIY ETISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 2(4.3), 291-295.
35. Tadjibaev, A. B. (2014). The role of subject teachers in providing a unified graphics mode. *The Advanced Science. Open access journal.–United State*, (9-2014), 43-45.
36. ugli Dominjonov, K. F. (2026). THE HARMONY OF FOLK APPLIED ART AND CONTEMPORARY ART IN POTTERY WORKS. *European Review of Contemporary Arts and Humanities*, 2(1), 32-35.
37. Faxriddin o‘g‘li, D. K. (2026). O‘ZBEKISTON KULOCHILIGIDA TARIXIY SHAXSLAR TALQININING BADIY TAHLILI. *SHOKH LIBRARY*, 1(1).